

**ЛЮДИНА ХХІ СТОЛІТТЯ І ПРИРОДА:
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ПЕРЕД БЕЗПРИТУЛЬНИМИ ТВАРИНАМИ
ЧИ НЕВТРУЧАННЯ У ДОЛЮ ІНШОЇ ЖИВОЇ ІСТОТИ**

Михайлова В. С.

студентка II курсу соціально-гуманітарного факультету

Науковий керівник: Романюк О. В.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

Актуальність теми. російська агресія проти України спровокувала безпрецедентну кризу в урбоекосистемах, де тисячі домашніх тварин опинилися на вулиці через руйнування інфраструктури та масову евакуацію власників. Ця ситуація оголила системну неготовність суспільних інституцій до етичного виклику такого масштабу. Урбанізований простір ХХІ століття вимагає радикального перегляду статусу нелюдських суб'єктів, які стали невід'ємною частиною міської антропосфери. Традиційний антропоцентризм, де природа сприймається лише як фон або ресурс, більше не здатен пояснити складні соціально-біологічні зв'язки. Постає гостра потреба у виборі між двома світоглядними позиціями: прийняттям повної відповідальності за долю одомашнених істот або відстороненим невтручанням, яке часто маскується під повагу до свободи тварини. Вирішення цієї дилеми визначає не лише санітарний стан міст, а й моральний вектор розвитку українського соціуму в умовах повоєнного відновлення. Етичне ставлення до найслабших ланок екосистеми стає індикатором європейської ідентичності та цивілізаційної зрілості держави.

Аналіз попередніх досліджень. Вітчизняна наукова думка у сфері етичного ставлення до тварин наразі перебуває на стадії активного формування. О. Гнізділова зосереджується на виховному аспекті, досліджуючи, як сучасна література та культура можуть стати інструментами формування емпатії та відповідальності у молоді [1]. Правовий вимір проблеми ґрунтовно аналізує С. Поляруш, яка порівнює українські норми з міжнародним досвідом регулювання статусу тварин-компаньйонів [2]. Роботи цих авторок підтверджують

запит суспільства на перехід від сприйняття тварини як об'єкта власності до визнання її живою істотою з певним колом інтересів.

Зарубіжна філософська традиція пропонує значно радикальніші етичні концепції, що давно стали класичними. Пітер Сінгер у межах утилітаризму доводить, що здатність до страждання є єдиною об'єктивною підставою для включення істоти до кола моральної опіки [5]. Том Ріган розвиває деонтологічний підхід, стверджуючи, що тварини володіють суб'єктивними правами, які не можуть бути порушені заради людської вигоди [6]. Фундаментом для цих теорій залишається етика Альберта Швейцера про благоговіння перед життям [7].

Отримані результати. Проблема безпритульних тварин потребує жорсткої дефініції ключових понять. Термін «зобов'язання» у біоетиці – це асиметричний обов'язок людини, зумовлений її когнітивною перевагою та історичним актом доместикації. Поняття «невтручання» у контексті міста часто інтерпретується помилково. Для дикої природи невтручання є актом поваги до автономії виду, проте для синантропних істот (собак і котів) воно стає формою пасивної жорстокості. Ці види існують у штучній ніші, створеній людиною, і позбавлені природних механізмів виживання поза антропогенним контекстом.

Розвиток етичної відповідальності починається з культурної трансформації. Мистецькі наративи дозволяють людині емоційно залучитися до проблем іншого виду, долаючи бар'єр відчуження [1]. Проте лише культури недостатньо для системних змін. С. Поляруш наголошує на необхідності імплементації європейського досвіду в українське право, де власник несе повну відповідальність за тварину протягом усього її життя [2]. Законодавчі прогалини створюють вакуум відповідальності, де тварина юридично залишається об'єктом майна, що суперечить сучасним світовим нормам.

П. Сінгер вказує на логічну хибність видуїзму (специшизму) – дискримінації істот за ознакою приналежності до іншого біологічного виду [5]. Якщо ми визнаємо страждання людини морально значущим, ми не маємо об'єктивних підстав ігнорувати аналогічне страждання собаки. Т. Ріган додає, що людина, яка ініціювала процес одомашнення, уклала з твариною негласний договір про опіку [6]. Розірвання цього договору в односторонньому порядку через «невтручання» є моральною регресією.

Спостереження за сучасним станом міських екосистем в Україні виявляє конфлікт між гуманістичними деклараціями та реальністю. Офіційні інституції часто фокусуються на утилітарних аспектах: зменшенні чисельності особин через стерилізацію або ізоляцію [3]. Проте соціальна відповідальність полягає у зміні самої логіки

співіснування. Аналіз практик місцевого самоврядування свідчить, що безпритульність є не біологічною проблемою тварин, а наслідком соціальної дезорганізації людини [4]. Викидання тварини на вулицю – це прямий наслідок дефіциту відповідальності, який не може бути виправданий жодними теоріями про свободу істоти.

Аргумент про «право тварини на вільне життя» у місті є інтелектуальною пасткою. Урбаністичне середовище – це простір асфальту, швидкісного транспорту та токсичних відходів. Тварина, що пройшла тисячолітню селекцію на лояльність до людини, не шукає свободи; вона шукає безпеки та ресурсу поруч із людиною. Таким чином, «невтручання» фактично прирікає істоту на хвороби, голод та загибель під колесами автомобілів. У ХХІ столітті етична позиція має базуватися на принципі активного втручання через гуманні методи контролю популяції, чипування та створення безпечних притулків.

Стратегія невтручання часто використовується як риторичне виправдання для управлінської апатії. Коли громади відмовляються від програм адопції, посиляючись на «природний відбір», вони санкціонують поширення епідемій та ріст соціальної напруги. Етичне зобов'язання перед безпритульними тваринами – це не благодійність окремих волонтерів, а обов'язкова умова функціонування "розумного міста" (smart city), де кожен біологічний агент має своє легітимне та безпечне місце.

Втрата емпатії до тварин неминуче веде до зниження порогу чутливості до людських страждань. Тому питання відповідальності перед безпритульними істотами переходить із розряду особистих вподобань у розряд збереження психічного здоров'я нації та її етичної цілісності. Перехід до біоцентричного мислення означає визнання того, що людина не є власником планети, а є її відповідальним опікуном. В умовах війни ставлення до безпритульних тварин перетворюється на тест на людяність. Вибір на користь зобов'язання – це вибір на користь цивілізації, де цінність життя не вимірюється лише його корисністю для людини.

Висновки. Протиставлення зобов'язання перед тваринами та невтручання у їхню долю є штучним і небезпечним конструктом. Для видів, чия еволюція тисячоліттями була пов'язана з людською діяльністю, невтручання є актом агресії та байдужості. Моральним імперативом сучасної людини стає прийняття повної відповідальності за існування явища безпритульності. Еволюція від антропоцентризму до біоцентризму є єдиним шляхом збереження етичної ідентичності людства у ХХІ столітті.

Література

1. Гнізділова О. Сучасна українська література як засіб виховання дбайливого і відповідального ставлення до тварин. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2025. Вип. 31. С. 117–127.
2. Поляруш С. І. Правове регулювання становища тварин-компаньйонів: міжнародний досвід і Україна. *Наукові записки. Серія: Право*. 2022. Вип. 13. С. 35–40.
3. Безпритульні тварини та суспільна відповідальність. *Головне управління Держпродспоживслужби у Львівській області* : вебсайт. URL: <https://lvivdpss.gov.ua/bezprytul-ni-tvaryny-ta-suspil-na-vidprovidal-nist/> (дата звернення: 13.04.2026).
4. Безпритульні тварини – спільна проблема. *Офіційний сайт міста Славути* : вебсайт. URL: <https://slavuta-mvk.gov.ua/archives/50074> (дата звернення: 13.04.2026).
5. Singer P. *Animal Liberation: The Definitive Classic of the Animal Movement*. New York : Harper Perennial, 2009. 368 p.
6. Regan T. *The Case for Animal Rights*. Berkeley : University of California Press, 2004. 474 p.
7. Швейцер А. *Культура і етика*. К. : Основи, 1996. 302 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-623-5-16>

МЕЖІ ЛЮДСЬКОГО ТА МАШИННОГО: КІБОРГІЗАЦІЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

Омелянко Б. Г.

студент II курсу соціально-гуманітарного факультету

*Науковий керівник: **Романюк О. В.***

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

Інтенсивний розвиток технологій, особливо в умовах війни та післявоєнної реабілітації, ставить питання про природу людської тілесності та її змінюваність. Людина дедалі частіше постає як істота, що може бути модифікована, доповнена або навіть перевершена технічними засобами. Це породжує сумнів у традиційних уявленнях про «людське» як щось незмінне і природне. Виникає необхідність